

JULA MONTAN/SCANPIX

J.M.G. Le Clézio, enligt Svenska Akademiens prismotivering "uppbrottets, det poetiska äventyrets och den sinnliga extasens författare, utforskare av en mänsklighet utanför och nedanför den härskande civilisationen".

Litteratur

Bengt Söderhäll

Några månader innan den franske författaren **Jean-Marie Gustave Le Clézio** (f. 1940) utsågs till 2008 års nobelpristagare i litteratur tilldelades han samma års Stig Dagerman-pris. I en pressad situation, sedan nobelpriset offentliggjorts, tar han sig ändå tid att komma till Älvkarleby i norra Uppland för att möta gamla och nya läsare.

För sextio år sedan, 1948, reste han med sin mor och bror från Nice till Nigeria, för att äntligen få träffa sin far, läkaren i Nigeria. I *Afrikanen* (2005) skriver Le Clézio:

"Det är till Afrika jag ständigt vill återvända. Till mitt barndomsminne. Till källan för min bestämmelse och för mina känslor."

I Älvkarleby 25 oktober 2008 säger han: "Jag kom från ett fritt, magnifikt Afrika till ett litet, instängt och tyst Europa, i dåligt skick ekonomiskt såväl som moraliskt. Ett sätt att reagera var att hitta något uppbyggligt, en roande distans för att komma vidare och som skänker förtroendet åter. Att skriva är ett sådant sätt."

Några biografiska data: född i Nice. Litteraturstudier i hemstaden, universitetsstudier i Storbritannien. Lärare i Thailand och Mexico. Tillbringade några år i Panamas regnskogar med emberaindianer. Har förutom i Frankrike varit bosatt i USA och Mexico. J.M.G. Le Clézio debuterade 1963 med romanen *Rapport om Adam*, för vilken han hyllades som det unga geniet. Geni eller inte, Le Clézio är en författare som med en dåres ihärdighet arbetar för att hitta vägar ut ur det västerländska materiella ekorrhjulet, eller snarare in i det liv som finns under stadslivets yta.

På svenska finns ett 15-tal av de drygt fyrtio böcker Le Clézio skrivit. Det är romaner och novellsamlingar, och genom hela sin produktion redovisar Le Clézio öppet sina tvivel över de egna ordens betydelse och värde. Självkritik sprängs in i den löpande texten, liksom överstrykningar och direkta samtal med och frågor till läsaren. Och rätt vad det är har bokens "jag" blivit ett "du" eller ett "han". En otålighet som retar läsaren, tvingar läsaren att hitta en ny vinkel, ett nytt spår, en ny möjlighet.

Hur är det då att läsa Le Clézio? Kanske är det övermaga att säga att det krävs mod, men det fordrar åtminstone uthållighet. Han låter nämligen inte läsaren vila, inte en sekund. Han vill ha med dig i sin text, i sin berättelse – om det nu är berättelser han skriver. I sitt sökande efter något som skulle kunna kallas ett möjligt – eller nödvändigt – liv revolterar Le Clézio i sina texter mot den verklighet han hamnat i, han själv inte valt. Och genom hela detta författarskap ett pendlande mellan motsatser. Kärleken och hatet till solen och havet, staden och landsbygden, verkligheten och sagan, sinnenas direkta förnimmelser och språkets möjligheter och ofullkomligheter.

Färder i andra riken (1979) är en saga där huvudpersonen Naja Naja kan förvandla sig till vad som helst. Hon har förmågan att göra sig osynlig. Hon kan vandra mellan dröm och verklighet. *Färder i andra riken* är en poetiskt formulerad myt som söker spränga alla gränser – språkets, civilisationens – och ta oss in i en möjligheternas värld med fantasins, kärlekens, livsdyrkans och magins hjälp. I novellsamlingen *Mondo och andra berättelser* (1981) skildrar Le Clézio barn, oskyldiga barn som ser det som finns inför våra ögon. Romanen *Öken* (1984) är till hälften en historisk skildring av hur Afrikas blå folk, tuaregerna, massakreras av de franska kolonistörerna i södra Marocko 1912. Den andra hälften av romanen utspelas i nutid och berättar om tuaregättlingen Lalla, som gör karriär som fotomodell och söker sig tillbaka till sitt ursprung – öknens – där hon föder sitt barn och sluter en cirkel av liv.

Under senare år har en ström av texter lämnat Le Clézios skrivbord. I *Afrikanen: Porträtt av en far* (2005) berättar Le Clézio om hur han som 8-åring gör resan till Nigeria för att för första gången träffa sin far. Mötet med denne främling och med Afrika blir omvälvande, och den tvååriga vistelsen kom att för alltid prägla Le Clézio och hans författarskap. *Allt är vind* (2007) är en brett upplagd episk berättelse grundad på Le Clézios släkts historia och där två parallella skeenden sammanflätas. I *Raga: Att nalkas den osynliga kontinenten* (2008) väver Le Clézio poetiskt samman fantasi och verklighet och visar på hur globaliseringen hotar att ödelägga den gamla kulturen på ögruppen Vanuatu i Stilla havet.

Vem är då J.M.G. Le Clézio? Vad som kan sägas är att han är en av de där som håller i pennan och gör det med stort allvar. En av dem som tar sig tid, och har möjlighet att ta sig tid, att fundera över livets stora frågor. Och dessutom skriver ner sina tankar, delger oss dem, bjuder in oss till ett tyst samtal. Ett samtal som måhända gör våra liv en smula annorlunda. ●